

С. Горбатюк

ІНСТИТУТИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У СИСТЕМІ СОЦІОГУМАНІТАРНОЇ БЕЗПЕКИ: СУЧАСНІ РЕАЛІЇ І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Обґрунтовано роль і місце інститутів громадянського суспільства у системі соціогуманітарної безпеки. Виявлено тенденції їх розвитку та особливості впливу на вирішення соціальних і гуманітарних проблем в умовах інтенсифікації різномірних впливів на соціогуманітарну сферу суспільства. Розкрито основні механізми державного регулювання діяльності інститутів громадянського суспільства та обґрунтовано шляхи їх удосконалення.

Ключові слова: соціогуманітарна безпека, інститути громадянського суспільства, державне регулювання.

Демократичний розвиток сучасних держав став об'єктивною передумовою посилення ролі інститутів громадянського суспільства (далі – ІГС) у забезпеченні соціогуманітарної безпеки. Без налагодження ефективної взаємодії недержавного сектору, бізнесу, органів державної влади, органів місцевого самоврядування у вирішенні завдань соціогуманітарного розвитку неможливо досягти проголошених в ООН і підтриманих на рівні національних держав цілей розвитку тисячоліття. Для України питання взаємодії з громадськістю, що ґрунтується на європейських правилах і підходах, актуалізується міжнародними зобов'язаннями, зокрема й у світлі підписання Угоди про асоціацію з ЄС.

Зважаючи на нову соціальну практику в умовах орієнтації сучасної політики у сфері забезпечення соціогуманітарної безпеки на полісуб'єктність, одним із завдань державного управління є створення належних умов для активізації ІГС. На державну підтримку розвитку громадянського суспільства спрямована Національна стратегія розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016–2020 рр., в якій визнано ключову роль громадянського суспільства в “утвердженні відповідальної перед людиною правової держави, розв'язанні політичних, соціально-економічних та гуманітарних проблем” [1]. Тому визначення місця і ролі ІГС у забезпеченні соціогуманітарної безпеки, а також дослідження їх партнерства з органами державної влади набуває важливого теоретичного і практичного значення.

Процеси інституціалізації громадянського суспільства привертати увагу багатьох науковців, серед яких: В. Астахова, Л. Гонюкова, Т. Ковальчук, А. Колодій, М. Надольний, С. Рябов, Ю. Сурмін, А. Михненко та інші. Спеціальний блок досліджень присвячений проблемі розкриття сутності ІГС та зростанню їх ролі в суспільно-політичному житті розвинених країн (В. Андрущенко, М. Головатий, О. Конієвський, І. Кресіна, А. Попок та інші). З посиленням ступня активності недержавного сектору, зокрема його впливу на управлінські рішення, зростає увага до проблеми соціального партнерства. Суттєвий внесок у розвиток теоретичних уявлень про соціальне партнерство зробили В. Борисов, О. Грیشнова, А. Колот, О. Петроє, О. Ситник, В. Трошинський та інші науковці.

Водночас доводиться констатувати відсутність комплексного, міждисциплінарного, інтегративного дослідження ІГС як суб'єктів забезпечення соціогуманітарної безпеки у рамках взаємодії соціології, політології, права, публічного

управління та адміністрування. Незважаючи на зростання кількості наукових праць, робіт експертів та аналітиків, дослідження недержавних організацій у галузі публічного управління та адміністрування до сьогодні є небагаточисленні. Недостатньо уваги приділяється проблемі взаємодії органів державного управління, органів місцевого самоврядування, громадських організацій і бізнесу як суб'єктів забезпечення стійкого соціогуманітарного розвитку і безпеки, не розкриваються потенційні можливості державно-громадського партнерства у цій сфері.

Тому метою статті є розкриття сутності і змісту ІГС як суб'єктів забезпечення соціогуманітарної безпеки і типу їх взаємодії з органами державної влади в Україні.

З поширенням нової ідеології відходу від патерналістського сприйняття держави ІГС набувають все більшого значення в забезпеченні соціогуманітарної безпеки. Виконуючи функції утвердження гуманістичних і демократичних цінностей у суспільстві, ефективно розвинене громадянське суспільство стає важливою ланкою у механізмі перетворення прав і свобод людини у реальну категорію суспільно-політичного життя. У сучасному науковому дискурсі використовуються різні визначення громадянського суспільства, проте в об'єктивному розумінні вони зводяться до його узагальненого поняття як суспільства людей, які володіють повнотою прав і обов'язків громадян стосовно держави і повнотою прав і обов'язків держави стосовно громадян; розкриваються як система забезпечення життєдіяльності та самовідновлення соціальної, соціокультурної і духовної сфер суспільства [2].

Інституційну основу громадянського суспільства у соціогуманітарній сфері утворюють громадські об'єднання, релігійні і благодійні організації, творчі і професійні спілки та їх об'єднання, асоціації, організації роботодавців та їх об'єднання, органи самоорганізації населення, недержавні ЗМІ та інші легалізовані відповідно до чинного законодавства невідприємницькі товариства [3]. Вони успішно виконують соціальні функції, сприяючи підвищенню якості життя населення, соціальній злагоді і соціогуманітарному розвитку, більш мобільно і ефективно, ніж державні органи, реагуючи на запити суспільства. І якщо на зорі становлення їх діяльність спрямовувалась переважно на надання послуг, то на сьогодні ІГС тяжіють до партнерства з державою у розробці та реалізації механізмів і форм громадської участі у процесах прийняття управлінських рішень, формування і втілення у життя державної соціальної і гуманітарної політики.

Необхідною умовою державного регулювання відносин у сфері розвитку громадянського суспільства є нормативне визначення його суб'єктного складу. Оскільки питання структури ІГС за видами в науковій практиці розглядається у достатньо широкому діапазоні з позиції філософії, політології, управління, права та інших наук, спроби унормувати його на правовому рівні пов'язані з прийняттям Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства [4] і Постанови Кабінету Міністрів України № 976 (976-2008-п) від 05.11.2008 р., якою було затверджено порядок сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади. Так, до ІГС на нормативно-правовому рівні було зараховано громадські організації, професійні і творчі спілки, організації роботодавців, благодійні організації, релігійні організації, недержавні засоби масової інформації та інші невідприємницькі товариства і установи. Ці документи фактично закріпили систему ІГС як суб'єктів забезпечення процесів соціогуманітарного розвитку через відстоювання своїх легітимних інтересів під час формування та реалізації державної політики. Проте, на відміну від низки

теоретичних поглядів, до списку ІГС не було залучено політичні партії. У сучасних нормативно-правових актах, спрямованих на підтримку громадянського суспільства, законодавець не переглядає підходи до визначення видів ІГС. Аналіз змісту документів дає підстави вважати, що в їх основу покладено підхід, запропонований у Концепції 2007 р.

У контексті визначення суб'єктності ІГС у процесах соціогуманітарного розвитку потрібно зазначити, що в Україні на законодавчому рівні у розвиток та конкретизацію положень Конституції правову основу утворення, діяльності, права і обов'язки ІГС визначають Цивільний кодекс України, Закони України "Про громадські об'єднання", "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності", "Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності", "Про професійних творчих працівників та творчі спілки", "Про благодійну діяльність та благодійні організації", "Про свободу совісті та релігійні організації", "Про молодіжні та дитячі громадські організації", "Про асоціації органів місцевого самоврядування", "Про соціальні послуги", "Про соціальний діалог в Україні", "Про інформацію", "Про державну службу" та інші нормативно-правові акти і міжнародні конвенції, декларації, договори, ратифіковані Україною.

На забезпечення участі ІГС у державному управлінні спрямовані Указ Президента України "Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні" № 68/2016 від 26.02.2016 р., Постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади" № 976 від 05.11.2008 р., "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики" № 996 від 03.11.2010 р. та інші. При Президентові України утворена Координаційна рада сприяння розвитку громадянського суспільства [5], що, відповідно до Положення, є консультативно-дорадчим органом, серед основних завдань якого є напрацювання та винесення на розгляд Президента України пропозицій стосовно посилення інституційного впливу громадянського суспільства на формування та реалізацію державної політики на всіх рівнях управлінської вертикалі. Важливо, що до складу Координаційної ради поряд із представниками Кабінету Міністрів України, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, наукових установ належать представники організацій громадянського суспільства, чисельністю не менше половини складу Ради.

Відповідно до чинної нормативно-правової бази, взаємодія ІГС і органів державної влади відбувається у різних формах, серед яких: громадське обговорення проєктів нормативно-правових актів, контроль за діяльністю органів державної влади, подання експертних пропозицій, участь в утворенні та роботі консультативно-дорадчих та експертних органів, залучення до надання соціальних послуг, реалізація спільних проєктів у соціогуманітарній сфері тощо [6]. З проведенням реформи державного управління і державної служби розширились можливості впливу ІГС на кадрову політику, зокрема через участь у комісіях із конкурсних відборів кандидатів на керівні посади органів публічного управління.

Загалом, розвиток вітчизняного законодавства став дієвим чинником формування ІГС як із загальною, так і спеціальною метою та повноваженнями, визначеними відповідними законами України. Визнанням ролі громадянського суспільства в забезпеченні соціогуманітарного розвитку стало прийняття Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 рр. У Стратегії акцентовано на посиленні ролі громадянського суспільства у таких сферах, як просування

реформ на державному і місцевому рівнях, європейська інтеграція, розвиток електронного урядування, надання волонтерської допомоги Збройним силам України, органам державної влади, внутрішньо переміщеним особам.

Загалом, незважаючи на певне відставання правового регулювання від потреб громадянського суспільства, удосконалення законодавчого забезпечення стало дієвим чинником його інституціалізації і розвитку. Упродовж останніх років спостерігається стійка тенденція до зростання кількості зареєстрованих ІГС. За інформацією Державної служби статистики України [7], згідно з відомостями Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України у загальній кількості юридичних осіб (за організаційними формами), чисельність громадських організацій зросла з 55113 у 2011 р. до 75988 станом на 1 січня 2017 р. (на 37,9 %), спілок об'єднань громадян із 151 у 2011 р. до 990 на 1 січня 2017 р. (на 555,6 %). У цей період також відбулося збільшення кількості релігійних організацій відповідно з 20370 до 24072 (на 18,2 %), профспілок, об'єднань профспілок із 23081 до 26899 (на 16,5 %), творчих спілок (інших професійних організацій) з 248 до 292 (на 17,7 %), благодійних організацій з 10143 до 16837 (на 66 %). Очевидно, що у структурі громадянського суспільства переважають громадські об'єднання.

Спостерігається тенденція до збільшення кількості громадських об'єднань і у порівнянні з іншими зареєстрованими юридичними особами. Так, у структурі юридичних осіб, зареєстрованих у Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України, станом на 1 січня 2017 р. громадські об'єднання становили 6,5 %, на 1 січня 2016 р. – 6,3 %, на 1 січня 2015 – 6,0 %, на 2011 р. – 5,5 %.

За даними Державної служби статистики України, чисельність населення України на 1 січня 2017 р. налічувала 42,6 млн осіб. Відповідно, на одну тисячу населення належало 1,8 громадських об'єднань із статусом юридичної особи за усіма формами. За різними експертними оцінками від 80 до 90% із них соціально орієнтовані. У розвинених країнах громадські організації успішно переймають у держави функцію надавача соціальних послуг. Формування моделі людської гідності в системі соціальних послуг, побудованій за принципом “гроші ходять за людиною”, забезпечує вибір надавача послуг на умовах конкуренції, робить прозорим та зрозумілим механізм формування їх фінансового забезпечення і створює всі умови для участі ІГС. Нині діюча в Україні утриманська модель соціальних послуг фактично монополізована органами публічної влади, надзвичайно затратна і неефективна для людини. Водночас громадські об'єднання не виявили бажання активно конкурувати з державними структурами за провідне місце в системі соціальних послуг. Як зазначила керівник проекту ПРООН “Підтримка реформи соціального сектору в Україні”, у 2016 р. на соціальне замовлення було виділено 800 тис. грн, однією з причин такого низького рівня фінансування стала неготовність і незацікавленість недержавних організацій до участі в подібних проектах із причини суворой фінансової звітності [8]. Проблема виявилась у неготовності та відсутності достатніх знань у ІГС щодо отримання соціального замовлення, їх небажання діяти за чіткими правилами державного фінансового контролю.

Як свідчить статистика, підтверджуючи життєві реалії, останніми роками відбувається зростання кількості громадян і організацій, пов'язаних із благодійною та волонтерською діяльністю, значно розширюються масштаби соціальних проектів, які реалізуються за їх участі. У 2016 р. 3 – 5% українського суспільства постійно і системно займалося благодійною та волонтерською діяльністю, 5 – 10% суспільства відносно регулярно робили пожертви з метою фінансової підтримки благодійних чи волонтерських

акцій (проектів), які здійснювались в Україні. Однак викликає занепокоєння тенденція до відсутності прогресу у взаємодії організацій громадянського суспільства, зокрема добровольців, із органами державної влади, бізнесом, ЗМІ. Так, 61 % респондентів вважає, що у порівнянні з 2015 р. не відбулося змін у відносинах добровольців і владних структур, 55 % висловлюється про те, що не відбулося змін у відносинах із бізнесом, 71 % наголошує на відсутності змін у відносинах із ЗМІ. Проте посилюється роль конвергентних медіа у благочинній діяльності. За словами опитаних, ефективним, актуальним інструментом пошуку та збору фінансових ресурсів для здійснення благодійної та волонтерської діяльності є використання можливостей соціальних мереж [9].

Дослідження структури витрат на благодійну діяльність доводить зростання ролі останньої в системі забезпечення соціогуманітарної безпеки. За підсумками офіційно відзвітованих витрат у 2015 р. на благодійність, Українським форумом благодійників було складено третій Національний рейтинг благодійників [10]. У рейтингуванні взяли участь 74 благодійних фондів і організацій, які упродовж 2015 р. разом витратили на благодійність 790,9 млн грн. Водночас, за даними Державної фіскальної служби, у 2015 р. загалом про благодійні витрати відзвітували 9196 благодійних організацій та фондів і витрати налічували 9 378 325 221 грн. Тобто спільні витрати 0,8 % благодійників, які взяли участь у рейтингу, становили 8,4 % від усіх витрат на благодійність, які були розподілені за різними сферами надання благодійної допомоги, серед них: соціальний захист – 427,3 млн грн (59 %), охорона здоров'я – 108,2 млн грн (15 %), економічний розвиток – 60,5 млн грн (8 %), допомога армії – 50,1 млн грн (7 %), спорт та фізична культура – 20,3 млн грн (3 %), мистецтво та культура – 13,1 млн грн (2 %), розвиток науки та освіти – 9,8 млн грн (1,5 %), захист довкілля та тварин – 3,5 млн грн (0,5 %), інше – 34,7 млн грн (5 %). Вочевидь у структурі витрат переважають ті, що спрямовані на соціальний захист і охорону здоров'я, водночас витрати на гуманітарні проекти, які стосуються культури, науки і освіти, екології, є найменшими.

Така ситуація загалом кореспондується із структурою спрямованості досліджених благодійних організацій і фондів, адже 45 (6,1 %) із них основним напрямом роботи визнали соціальний захист, 35 (47 %) – охорону здоров'я, 16 (22 %) – допомогу армії, 16 (22 %) – розвиток науки і освіти, по 8 організацій (по 11 %) – економічний розвиток і спорт та фізичну культуру, 6 (8 %) – мистецтво та культуру, 5 (7 %) – захист довкілля та тварин, 21 (28 %) – інше. Важливо зауважити, що організації можуть обирати як один, так і декілька пріоритетних напрямів діяльності.

Результатом усвідомленої соціальної активності громадян стало зростання їх потреби в участі у суспільному житті. На суттєве підвищення залучення населення до волонтерської і благочинної діяльності, на думку фахівців Інституту соціології НАН України, вплинули військові дії на Сході України. За результатами їхнього дослідження, 47,5 % опитаних упродовж 2015 р. брали участь у волонтерській і благочинній діяльності. Діяльність волонтерів була спрямована на різні соціальні групи, зокрема військових (53,5 %), поранених (24,6 %), вимушених переселенців (14,9 %), жителів районів, де мешкають респонденти (11 %), мешканців зони бойових дій (8,4 %), хворих та інвалідів (8,1 %), сім'ї військових (7,9 %), сиріт у дитячих будинках (5,8 %), багатодітні сім'ї (5,6 %). На важливість та визнання у суспільстві волонтерської діяльності вказують і суспільні оцінки, в яких волонтерська діяльність порівнюється з державною. Так, 42,6 % опитаних зазначили, що діяльність волонтерів є ефективною заміною державним структурам, 37,8 % вважають їх рятівниками країни, до того ж 29 % із них вбачають у волонтерах потенціал

майбутніх державних лідерів [11]. Вочевидь вмотивована частина українського суспільства демонструє готовність стати партнером держави у виконанні соціально значущої роботи і взяти на себе виконання частини її функцій у соціогуманітарній сфері.

Національні дані про поширення благодійницької і волонтерської діяльності корелюються із дослідженнями міжнародного благодійного фонду Charities Aid Foundation (CAF), який також зауважує зростання кількості благодійників в Україні. Водночас у світовому рейтингу благочинності країна у 2017 р. посіла 90 місце зі 139 країн. Відзначаючи роль громадянського суспільства, яке може принести величезні ресурси для вирішення найбільш нагальних соціальних проблем у глобальному вимірі, допомогти нужденним, розбудувати дійсно стійкий розвиток і трансформувати життя у всьому світі, глава CAF Дж. Лоу підкреслив: “У світу є історична можливість культивувати громадянське суспільство, а через нього трансформувати життя мільйонів людей” [12]. Адже, як зазначається в дослідженні CAF, за попередніми оцінками до 2030 р. до середнього класу приєднаються майже 2,3 млрд людей, тому важливо створити всі умови для заохочення людства до благодійництва.

Говорячи про ІГС у забезпеченні соціогуманітарної безпеки потрібно також підкреслити їх роль у просуванні міжнародних інтересів держави. Відповідно до ст. 469 – 479 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, утворена Платформа громадянського суспільства, яка складається з представників громадянського суспільства України і членів Європейського економічного і соціального комітету (ЄЕСК) як форум для проведення ними засідань та обміну думками з приводу реалізації Угоди. У звіті про роботу за 2016 р., наголошено на недостатньому внеску ІГС у реалізацію європейських прагнень, зокрема зазначається, що ефективність євроінтеграційних реформ є недостатньою, а внесок у цей процес громадянського суспільства має бути посилений [13]. Соціальні питання, з огляду на їх важливість у забезпеченні суспільного розвитку, були провідними у ході обговорень. Формуючи завдання на 2017 р., члени Платформи закликали приділити першочергову увагу імплементації міжнародних стандартів праці, законодавства та практики ЄС з питань соціальної політики, зайнятості та праці, реформи трудового законодавства для забезпечення балансу інтересів соціальних партнерів.

Організації, діяльність яких спрямована на дослідження громадянського суспільства, акцентують на ролі держави у сприянні становленню ІГС, підтримці їх конструктивної діяльності як партнера у вирішенні проблем соціального і гуманітарного розвитку та забезпечення безпеки, а також попередженні викликів і загроз у цій сфері. Адже деструктивність дій окремих громадських об'єднань спричиняє негативний вплив на участь громадськості у забезпеченні соціогуманітарного розвитку та знижує прогрес і авторитет країни на міжнародній арені. З огляду на це, доречно навести дані Freedom House [14], згідно з якими громадянське суспільство в Україні залишається найпотужнішим інструментом демократичних перетворень, сприяючи проведенню реформ, зокрема антикорупційної, державного управління та державної служби, децентралізації та місцевого самоврядування, а також забезпечуючи інформування ЗМІ і громадськості про їх хід. Окремо відзначається волонтерство, що має рейтинг суспільної довіри на рівні 63,7 %, а також нові ініціативи громадянського суспільства, пов'язані із встановленням контролю над діяльністю місцевих державних адміністрацій, формуванням суспільної культури тощо. Однак попри всі досягнення, через вплив нетерпимих організованих екстремістських угруповань рейтинг розвитку громадянського

суспільства в Україні погіршився з 2,25 до 2,50 балів, досягнувши рівня 2014 р., тоді як упродовж 2003 – 2015 рр. відбувалося його зростання від 3,5 до 2,25 балів.

Дослідження ІГС дозволяє виокремити й інші проблемні аспекти, що стримують їх розвиток в Україні. Попри суттєві зрушення в інституціалізації громадянського суспільства, орієнтація громадян на локальну самоорганізацію, яка доволі часто виникає спонтанно і пропонує непрофесійний підхід до вирішення проблем у сфері соціогуманітарного розвитку, доводить недостатню обізнаність і готовність населення використовувати інституційні можливості для відстоювання своїх законних соціальних і гуманітарних прав та інтересів.

Також потрібно підкреслити проблеми розвитку ІГС як суб'єктів забезпечення соціогуманітарної безпеки, що детерміновані недостатністю механізмів державного регулювання відносин у цій сфері. Насамперед, це стосується низької ефективності взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування і ІГС, непрозорих механізмів фінансової підтримки діяльності ІГС із боку держави, непрозорих механізмів формування і формального підходу до діяльності громадських рад, утворених при органах державної влади, фактичної монополізації державою сфери надання соціальних послуг тощо.

В умовах децентралізації влади нагальним є забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації як державної, так і регіональної політики, вирішенні питань місцевого розвитку. Створення дієвих механізмів реалізації правових норм, спрямованих на підтримку участі ІГС у формуванні політики та ухваленні управлінських рішень на всіх рівнях управлінської діяльності, експертизі правових актів органів державної влади та просування громадських ініціатив під час їх розробки; контролю з боку ІГС за діяльністю органів державної влади та органів місцевого самоврядування загалом є необхідним і таким, що відповідатиме європейській практиці кроком.

Ефективна, послідовна державна політика у сфері надання інформаційних послуг ІГС, широке інформування громадськості та просвітництво стане стимулом до поширення кращих практик, підвищення активності і формування культури громадянського суспільства. Проблеми нормативного, функціонального, організаційного, ресурсного забезпечення ІГС мають вирішуватись у партнерстві ІГС, держави і бізнесу. Саме від того, наскільки ефективно ІГС здатні співпрацювати з партнерами, використовуючи різні форми взаємодії, залежать їх можливості і дієвість соціального впливу як суб'єктів забезпечення соціогуманітарної безпеки.

Висновки

Тенденція до збільшення кількості ІГС супроводжується зростанням їх ролі як суб'єктів забезпечення соціогуманітарної безпеки. Показники України у міжнародних рейтингах вказують на посилення впливу ІГС на соціальний і гуманітарний розвиток суспільства. Форми взаємодії ІГС і органів державної влади закріплено нормативно-правовими актами, а її сутність тягнє до узгодження та гармонізації особистісних, суспільних і державних інтересів. Водночас необхідно констатувати, що рівень залученості громадян до ІГС залишається недостатнім, а якість послуг, які на сьогодні пропонуються громадянським суспільством, не завжди відповідає вимогам до мінімальних стандартів якості. Це пояснюється недостатньою дієвістю державної політики у сфері розвитку громадянського суспільства, несформованістю культури населення у сфері громадської діяльності, неготовністю ІГС до заміщення держави у виконанні частини соціально важливих функцій.

Аналіз тенденцій розвитку громадянського суспільства у контексті його впливу на забезпечення соціогуманітарної безпеки доводить, що діяльність ІГС є перспективним інструментом вирішення соціально значущих проблем, які створюють загрози соціогуманітарній безпеці, тому потребує активної послідовної системної державної підтримки. Ефективність ІГС може бути досягнута за трьох головних умов: по-перше, дієвого законодавчого забезпечення їх розвитку і діяльності, що відповідає європейським стандартам; по-друге, формування позитивного іміджу в суспільстві та розвитку культури громадської діяльності, ефективної взаємодії із органами державної влади, органами місцевого самоврядування, бізнесом, а також між собою; по-третє, забезпечення державою належної інформаційної та ресурсної підтримки, просвітництва, навчання.

Подальше удосконалення законодавства, що регулює відносини у сфері розвитку громадянського суспільства, має відбуватися з мінімізацією можливостей адміністративного тиску на ІГС, закріплення чітких і прозорих механізмів імплементації правових норм.

Державна політика має стати джерелом консолідації зусиль усього суспільства, спрямованих на формування двох головних трендів соціогуманітарного розвитку: формування сучасної особистості через подолання її патерналістського ставлення до держави та вихід у постіндустріальний період суспільства рівних можливостей; формування громадянської культури ІГС як еліти соціогуманітарного розвитку, яка реально зацікавлена і готова взяти відповідальність за майбутнє суспільства.

З огляду на зростання ролі ІГС, перспективи подальших наукових пошуків доцільно спрямувати на вивчення їх соціально-політичного потенціалу як суб'єкта міжнародних відносин.

Список використаної літератури

1. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 – 2020 рр., затверджена Указом Президента України № 68/2016 від 26.02.2016 р. URL : <http://www.president.gov.ua/documents/682016-19805>.

2. Взаємодія органів державної влади та громадянського суспільства : навч. посіб. / за наук. ред. д-ра соц. наук, проф. Ю. П. Сурміна, д-ра іст. наук, проф. А. М. Михненко ; авт. кол. : Ю. П. Сурмін, А. М. Михненко, Т. П. Крушельницька та ін. К. : НАДУ, 2011. С. 85; 105.

3. Трощинський В. П., Кравченко М. В. Соціальна і гуманітарна політика в Україні в умовах сучасних викликів // Державне управління: теорія та практика. 2016. Вип. 2. URL : <http://www.e-patp.academy.gov.ua/?lang=ukr&tip=dop&tipn=Page&page=16>.

4. Концепція сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства: схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 1035-р від 21.11.2007 р. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1035-2007-p/ed20071121>.

5. Питання Координаційної ради сприяння розвитку громадянського суспільства : Указ Президента України № 487/2016 від 04.11.2016 р. URL : <http://www.president.gov.ua/documents/4872016-20692>.

6. Федоренко В., Кагляк Я. Інститути громадянського суспільства та інститут громадських організацій в Україні: теоретико-методологічні та нормопроектні аспекти. URL : <http://old.minjust.gov.ua/20126>.

7. Україна у цифрах 2016 : стат. зб. / Державна служба статистики України ; за ред. І. Є. Вернера. К., 2017. URL : Ukr_cifra_2016_u.pdf.

8. Покращити якість соціальних послуг допоможуть принцип “гроші ходять за людиною”, “єдине вікно” і більша автономія – експерти. URL : <http://uacrisis.org/ua/54645-yakist-sotsialnih-poslug>.
9. Зелена книга української доброчинності 2016 / Асоціація благодійників України. К., 2016. URL : <http://vboabu.org.ua/img/forall/ZelenaKniga%202016.pdf>.
10. Національний рейтинг благодійників 2016: цифри, факти, тенденції. URL : <https://www.prostir.ua/?news=natsionalnyj-rejtynh-blahodijnykiv-2016-tsyfry-fakty-tendentsiji>.
11. Стан сингулярності: соціальні структури, ситуації, повсякденні практики / С. Макеєв, С. Оксамитна, А. Домаранська, О. Іванов, Т. Костюченко, Л. Малиш, Т. Марценюк, С. Стукало ; за ред. С. Макеєва і С. Оксамитної. К. : НаУКМА, 2017. С. 103, 104.
12. Caf World Giving Index 2017 : A global view of giving trends. September. 2017. Charities Aid Foundation. Registered charity number 268369. URL : https://www.cafonline.org/docs/default-source/about-us-publications/cafworldgivingindex2017_2167a_web_210917.pdf?sfvrsn=ed1dac40_10.
13. Діяльність української сторони платформи громадянського суспільства Україна – ЄС у 2016 р. URL : <http://eu-ua-csp.org.ua/csp-activity/progress-reports/>.
14. Nations in Transit 2017. Nations in Transit Ratings and Averaged Scores. URL : <https://freedomhouse.org/report/nations-transit/2017/ukraine>.

*Стаття надійшла до редакції 23.11.2017
Схвалена до друку редколегією 30.11.2017*

S. Horbatiuk

CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS (CSI) IN THE SOCIAL AND HUMANITARIAN SECURITY SYSTEM: MODERN REALITIES AND DEVELOPMENT TENDENCIES

The role and place of institutes of civil society in the system of social and humanitarian security is theoretically grounded in the article. The tendencies of their development and features of influence on solving of social and humanitarian problems in the conditions of intensification of heterogeneous influences on social humanitarian sphere of society are revealed. The main mechanisms of state regulation of the activities of civil society institutions (CSI) are outlined and ways of their improvement are substantiated.

Key words: social humanitarian security, civil society institutes, state regulation.